

Nonstop könyvtárak határok nélkül

Digitális olvasnivalók ezernél is több szerver kínálatában

A gyerekek holnapra át kellene rágnia magát a kötelező olvasmányon, de még nem is látta a könyvet, a könyvtár pedig már zárva van. Mit tehet ilyenkor egy bölcs szülő? A felkészültebbek rutinból rögtönöznek egy gyors szóbeli tartalomismertetést mondjuk az Antigonéről, ám akinek ez nem megy, az se keseredjen el: üljön oda a számítógéphez, billentyűzze be valamelyik digitális könyvtár internetcímét, és már olvashat is a későn észbe kapó nebuló.

Tószegi Zsuzsa, a Neumann János Digitális Könyvtár (NJKD) vezetője szerint a digitális, vagyis számítógépen keresztül hozzáférhető könyvtárak legfőbb előnye, hogy tértől és időtől (szinte) függetlenül, vagyis éjjel-nappal, a világ bármely pontjáról megközelíthetőek, és ez az az érték, amiért megéri költeni a hagyományos könyvtárak kínálatának digitalizálására. Költeni ugyanis muszáj: egy szerzői ív – amelyből egy átlagos könyv 25-öt tartalmaz – „felhordása” korrektúrával, elfogadható, tízezrelékes hibaarányral 8-10 ezer forintba kerül, ami kötetenként 200-250 ezer forintot jelent (ennyiért egy kortárs szerző szívesen meg is írja – akár rögtön számítógépes formában – a könyvet).

– Az interneten rengeteg dokumentum található, magát a világhálót mégsem tekintjük elektronikus könyvtárnak. Ehhez egy lényeges feltétel telje-

sülése szükséges: a keresett anyaghoz egy lépcsőben, tehát a katalógusból egy címre kattintva lehessen hozzájutni – fogalmaz Tószegi Zsuzsa. (Az interneten más a keresés logikája: az ember először egy böngészőprogram segítségével szűri a mérhetetlen információtevényt, és a böngésző által felkínált címekből válogat, de a kattintáskor még nem tudhatja biztosan, hogy a Haború és békét vagy pedig csak a művet elemző tanulmányt fogja-e letölteni.) Éppen ez a különbség a magyarázat arra a kérdésre, hogy az internet korában szükség van-e egyáltalán könyvtárakra. A gyorsan szaporodó digitális könyvtárakat látva a válasz egyértelmű: az olvasók továbbra is igénylik a bibliotékák szolgáltatásait.

A többes szám első látásra nem tűnik indokoltnak, hiszen például a magyar olvasók igényeit elvileg akár egyetlen – teljes választékot nyújtó – netkönyvtár is ki tudná elégíteni. A szakember szerint azonban sehol a világon nem tud egyetlen intézmény megbirkózni ezzel a feladattal.

– Igaz, az olvasókat nem is igazán érdekli, hogy honnan kapják meg a kért

dokumentumot, a lényeg, hogy megkapják – jegyzi meg Tószegi Zsuzsa. Szerinte már léteznek olyan szoftverek, amelyek megkeresik nekünk a művet a különféle könyvtárakban – így az „egylépcsős” elv nem sérül –, és az olvasók egy-két éven belül rutinszerűen használhatják az automata könyvkereső szolgáltatást.

Aki már ma magyar nyelvű digitális olvasnivalóra vágyik, máris ezernél több szerver kínálatából válogathat – bár a magyar nyelvű kulturális örökségnek még így is legfeljebb egy százaléka olvasható a világhálón. Sokan saját kedvenc olvasmányukat digitalizálják – jogdíjproblémákkal mit sem törődve –, és felteszik őket a hálózatra (nemrég egy bejelentés nyomán egy nagy egyetem szerverét kellett megtisztítani a jó szándékú, ám mégis jogsértő publikációktól). Valódi digitális könyvtárnak nevezhető intézmény viszont néhány kisebb mellett csupán kettő nagyobb akad: a naponta 700-1000 vendéget fogadó, a kortárs írók teljes életművét közlő Digitális Irodalmi Akadémiát (www.irodalmiakademia.hu) „működtető” Neumann János, illetve az Ország-

Kölesöznés helyett höngészés

gos Széchenyi Könyvtár (OSZK) kebelén belül működő Magyar Elektronikus Könyvtár (MEK). Utóbbi – Moldován István osztályvezető szerint – 1994-ben „hagyományos” könyvtárosok hobbijellegű civil kezdeményezéseként indult. – Akkoriban már rengeteg angol nyelvű dokumentum volt a világhálón, magyarul viszont alig lehetett oktatási, tudományos vagy kulturális témájú anyagokat olvasni – emlékezik a kezdetekre az alapító. A vállalkozás számára az IIF (információs infrastruktúra-program) biztosította a szervert, a könyvtár ma is a tudományos élet számára hálózati hozzáférést biztosító program központi szerverén működik. Tavaly új főigazgató került az intézmény élére, és ő terelte be az addig „alulról építkező” MEK-et az OSZK falai közé.

– A MEK pillanatnyilag 3400 doku-

mentumot kínál – említi Moldován István. Ez a szám legfeljebb egy kisebb vidéki könyvtár választékának felel meg (ha pedig figyelembe vesszük, hogy egy dokumentum lehet a Biblia, de akár egyetlen vers is, akkor legfeljebb egy magánkönyvtárénak). Ugyanakkor tény, hogy a virtuális könyvgyűjteménynek havonta 20-25 ezer látogatója van – harmadrészt külföldről –, amire a valódi könyvtárak többsége is büszke lenne.

A digitális könyvtárak növekedésének legnagyobb akadály a kétségkívül a pénzhány, mivel a digitalizálás mellett a jogdíjak rendezése is költséges mulatság. A MEK a nemrég módosított szerzői jogi törvény felhatalmazásával élve átalánydíjas megállapodást kötött a közös jogkezelővel, vagyis az Artisjussal, így nem kell minden szerzővel, örökösével külön-külön alkudozni. A NJDK viszont inkább a 70 évnél régebben elhunyt és így jogdíjmentesen közölhető szerzőkre koncentrált. A két intézmény a www.neumann-haz.hu, illetve a www.mek.iif.hu címen várja az érdeklődőket.

Hargitai Miklós

INFORUM

INFORMATIKAI ÉRDEKEGYEZTETŐ FÓRUM